

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ

навчальна дисципліна
“Адміністративний процес”

ТЕМА 2 “Суб’єкти адміністративного процесу”

Київ - 2014

NB! У загальнотеоретичному розумінні суб'єктом визнається (від латинського *subjectus* - той, хто знаходиться у основі) носій предметно-практичної діяльності і пізнання (індивід або соціальна група), джерело активності, яка спрямована на об'єкт.

У теорії права, суб'єкт права – це особа (фізична або юридична), що за законом володіє здатністю мати і реалізовувати безпосередньо або через представника права і юридичні обов'язки (тобто правосуб'єктність).

Основні поняття:

- **Адміністративно-процесуальна правоздатність** — це здатність мати юридичні права та обов'язки в адміністративному процесі. Вона визнається за всіма громадянами України, іноземцями, особами без громадянства, а також за органами державної влади, іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, підприємствами, установами, організаціями, які є юридичними особами.

Адміністративно-процесуальна дієздатність — це здатність особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права та обов'язки, у тому числі доручати ведення справи представникові.

Вона належить фізичним особам, які:

- 1) досягли повноліття;
- 2) не визнані судом недієздатними.

NB! Складовою процесуальної дієздатності є адміністративно-процесуальна деліктоздатність, тобто здатність суб'єкта нести за порушення адміністративно-процесуальних норм юридичну відповідальність.

Необхідно розмежувати поняття «суб'єкт адміністративного процесу» і «суб'єкт адміністративно-процесуальних правовідносин».

- **Суб'єкт адміністративного процесу** має потенційну здатність вступати в адміністративно-процесуальні правовідносини. У конкретному випадку він може і не бути учасником зазначених правовідносин.

Важливо зазначити, що суб'єкт адміністративного процесу характеризується зовнішньою відокремленістю. Він виступає у вигляді єдиної особи, здатний відповідно до своїх процесуальних прав та обов'язків виробляти, виражати й здійснювати певну волю як учасник конкретних відносин.

- **Суб'єкт адміністративно-процесуальних правовідносин** – це фактичний учасник правових зв'язків у сфері публічного управління, тобто він обов'язково в них бере участь.

На сьогодні інститут суб'єктів адміністративного процесу достатньо серйозно досліджений в теорії адміністративного процесу. Теоретиками адміністративного процесу запропоновані різноманітні класифікації суб'єктів процесуальних правовідносин залежно від того, що вкладається кожним з теоретиків у зміст адміністративного процесу.

Наприклад, С. М. Махіна запропонувала таку класифікацію:

- В управлінському процесі беруть участь три групи суб'єктів.
- Перша група, – «наділені власними повноваженнями (сторона яка управляє) – Президент, вищі посадові особи, вищі органи виконавчої влади».
- Друга група, – це суб'єкти, на яких поширюється власний вплив (керована сторона). До них належать фізичні та юридичні особи, які не наділені власними повноваженнями у сфері управління.
- До третьої групи автор включає суб'єктів які одночасно володіють власними повноваженнями та перебувають під управлінським впливом. Це посадові особи, державні та муніципальні службовці, структурні підрозділи органів державної влади та ін.

Що стосується адміністративного процесу як форми примусового впливу, як зазначає Н.Г. Саліщева, то його суб'єктів можливо поділити на дві групи.

- До першої групи належать суб'єкти, безпосередньо зацікавлені в результатах юридичного процесу, чий інтереси та суб'єктивні права підлягають захисту всіма процесуальними способами та прийомами.
- До другої групи належать лідируючі суб'єкти, які виконують свої функції в чужому інтересі, з метою законного та обґрунтованого рішення по справі, яка розглядається.

А також:

В.Д. Сорокін поділяє суб'єктів адміністративного процесу на

- індивідуальних – громадяни, іноземні громадяни, особи без громадянства;
- колективні – органи виконавчої влади, підприємства, установи, громадські об'єднання, державні та муніципальні службовці

М.М. Тищенко визначає учасників процесу як:

- громадян, інших осіб, колективи громадян і організації в особі їхніх представників, які наділені правами і несуть певні обов'язки, що дозволяють їм брати участь у розгляді адміністративних справ з метою захисту своїх прав і законних інтересів або прав і законних інтересів осіб, що представляються ними, колективів громадян чи організацій, а також сприяти здійсненню адміністративного процесу.

Організаторів же (лідуючих суб'єктів) він визначає як суб'єктів адміністративного процесу, що діють з метою ведення процесу, здатні самі на державно-владній основі приймати рішення в справі.

Особливе місце серед них посідають громадяни. Вони:

- по-перше, є носіями прав і обов'язків (у тому числі й адміністративно-процесуальних) в будь-якій галузі публічно-управлінської сфери (господарській, соціально-культурній, адміністративній, політичній);
- по-друге, специфіка загальноправового статусу громадян породжує в усіх інших суб'єктів адміністративного процесу обов'язок забезпечувати додержання їхніх прав;
- по-третє, на відміну від інших суб'єктів, громадяни не є компетентними вирішувати адміністративні справи (якщо не наділені спеціальними повноваженнями, але в цьому разі вони вже належать до іншої категорії суб'єктів);
- по-четверте, громадяни не можуть вступати в адміністративно-процесуальні відносини безпосередньо один з одним.

NB! В.К. Колпаков виділяє п'ять груп суб'єктів адміністративного процесу:

- 1) громадяни;
- 2) виконавчо-розпорядчі органи та структурні частини їх апарату;
- 3) об'єднання громадян та їх органи, а також органи самоорганізації населення, що мають адміністративно-процесуальну правосуб'єктність;
- 4) державні службовці, службовці органів місцевого самоврядування, посадові особи, наділені адміністративно-процесуальними правами та обов'язками;
- 5) інші державні органи та їх посадові особи.

Виконавчо-розпорядчі органи як суб'єкти адміністративного процесу характеризуються передусім тим, що вирішують індивідуально-конкретні справи. Проте, адміністративно-процесуальна правосуб'єктність виконавчо-розпорядчих органів при цьому неоднакова. Вона поділяється на загальну, галузеву та спеціальну.

Загальну правосуб'єктність мають ті органи, до компетенції яких входить вирішення широкого кола справ, незалежно від їх галузевої компетенції. До них належать, наприклад, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування.

Галузеву правосуб'єктність мають органи, до завдань яких входить вирішення справ у межах галузі. Це, наприклад, департаменти, служби, відділи міністерств.

Спеціальну правосуб'єктність мають органи, створені спеціально для вирішення вузького кола справ. Наприклад, адміністративна комісія районної державної адміністрації .

Враховуючи сучасні тенденції розвитку адміністративно-процесуального законодавства та теоретичні дослідження вчених-адміністративістів систему суб'єктів адміністративного процесу можливо представити наступним чином:

Громадяни, іноземні громадяни та особи без громадянства;

Державні органи, підприємства та установи;

Об'єднання громадян та інші недержавні організації, підприємства та установи;

Державні службовці;

Службовці громадських об'єднань та інших недержавних формувань.